

Απέλαση αλλοδαπών από αέρα

*Απόσπασμα από τη 13^η Γενική Έκθεση,
δημοσιεύθηκε το 2003*

27. Όπως και κατά την έναρξη των δραστηριοτήτων της, η ΕΠΒ εξέτασε τις συνθήκες κράτησης των ατόμων που στερούνται της ελευθερίας τους, βάσει της νομοθεσίας περί αλλοδαπών και το θέμα αυτό αντιμετωπίστηκε με ένα τμήμα της 7^{ης} Γενικής Έκθεσης της ΕΠΒ (CPT / Inf (97) 10, παράγραφοι 24 με 36). Η ΕΠΒ περιγράφει στην έκθεση αυτή ορισμένους βασικούς κανόνες σχετικά με τη χρήση βίας και τα μέσα περιορισμού στο πλαίσιο των διαδικασιών απέλασης των κρατουμένων μεταναστών.

28. Οι επισκέψεις της ΕΠΒ από τότε που γράφτηκε εκείνη η έκθεση, της έδωσαν τη δυνατότητα να συμπληρώσει τις γνώσεις της για τις πρακτικές που αφορούν την απέλαση αλλοδαπών από αέρα. Κατά τις επισκέψεις της, η ΕΠΒ επικεντρώθηκε στις διαδικασίες που αφορούν τη βίαιη αναχώρηση με συνοδεία¹ και, σε αρκετές περιπτώσεις που τέθηκαν υπόψη της, ιδίως λόγω του θανάτου του υπό απέλαση ατόμου, της έκτασης των μέσων περιορισμού που χρησιμοποιούνται ή / και ισχυρισμούς για κακομεταχείριση. Η ΕΠΒ δεν περιόρισε την εξέτασή στη διαδικασία που ακολουθείται όταν το εν λόγω άτομο επιβιβάστηκε στο αεροπλάνο και κατά τη διάρκεια της πτήσης. Παρακολούθησε επίσης πολλές άλλες πτυχές, όπως η κράτηση πριν την απέλαση, τα μέτρα που λήφθηκαν για την προετοιμασία του κρατούμενου μετανάστη για την επιστροφή του στη χώρα προορισμού, τα μέτρα που διασφάλισαν την κατάλληλη επιλογή και εκπαίδευση του προσωπικού συνοδείας, τα εσωτερικά και εξωτερικά συστήματα παρακολούθησης της συμπεριφοράς των συνοδών κατά την απέλαση, τα μέτρα που λήφθηκαν μετά από μια αποτυχημένη απόπειρα απέλασης κλπ.

29. Για να μπορέσει να διεξάγει μια λεπτομερή μελέτη των διαδικασιών και των μέσων που χρησιμοποιούνται κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων απέλασης, η ΕΠΒ έλαβε αντίγραφα των σχετικών οδηγιών και εντολών. Έλαβε επίσης αντίγραφα πολλών άλλων εγγράφων (στατιστικά στοιχεία σχετικά με τις επιχειρήσεις απέλασης, διατάγματα ανάθεσης συνοδείας, εκθέσεις ανάθεσης συνοδείας, αναφορές επεισοδίων, εκθέσεις στο πλαίσιο νομικών διαδικασιών, ιατρικά πιστοποιητικά κλπ.) και εξέτασε τον εξοπλισμό περιορισμού που χρησιμοποιήθηκε κατά τη διάρκεια επιχειρήσεων απέλασης. Πήρε επίσης, λεπτομερείς συνεντεύξεις σε διάφορες χώρες από τους επικεφαλής των μονάδων που είναι υπεύθυνες για τις επιχειρήσεις απέλασης και με άτομα υποψήφια για απέλαση που συνάντησε επι τόπου, μερικά από τα οποία είχαν επιστραφεί στα κρατητήρια μετά από μια αποτυχημένη απόπειρα απέλασης.

¹ Οι διαδικασίες απέλασης τείνουν να ταξινομούνται σύμφωνα με ορισμένους παράγοντες, όπως η έκταση στην οποία χρησιμοποιείται βία, ο τύπος των μέσων περιορισμού που χρησιμοποιούνται και ο αριθμός ατόμων που συνοδεύουν το υπό απέλαση άτομο. Για παράδειγμα, σε μία από τις χώρες που επισκέφθηκε πρόσφατα, γινόταν διάκριση μεταξύ αναχωρήσεων στις οποίες δεν προβλήθηκε αντίσταση, βίαιες αναχωρήσεις χωρίς συνοδό και βίαιες αναχωρήσεις με συνοδό. Σε γενικές γραμμές, οι πιο προβληματικές διαδικασίες ήταν εκείνες που αφορούν τη συνδυασμένη χρήση βίας, αρκετά μέσα περιορισμού και ένα μεγάλο αριθμό προσωπικού που συνόδευε το υπό απέλαση άτομο μέχρι την άφιξή του στη χώρα τελικού προορισμού.

30. Μετά τις επισκέψεις της, η ΕΠΒ συνέταξε αριθμό κατευθυντήριων γραμμών, τις οποίες συνέστησε στις εν λόγω χώρες να ακολουθήσουν. Προκειμένου να προωθήσει την ευρύτερη εφαρμογή αυτών των κατευθυντήριων γραμμών σε όλα τα κράτη Μέρη της Σύμβασης, η Επιτροπή έχει αποφασίσει να ομαδοποιήσει τις σημαντικότερες αρχές και να τις σχολιάσει παρακάτω.

Φυσικά, αυτά που ακολουθούν θα πρέπει να διαβαστούν υπό το φως της θεμελιώδους υποχρέωσης του κράτους να μην αποστέλλεται ένα άτομο σε μια χώρα όπου υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι πραγματικά κινδυνεύει να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή κακομεταχείριση.

31. Η ΕΠΒ αναγνωρίζει ότι συχνά η επιβολή ενός διατάγματος απέλασης αλλοδαπού ο οποίος είναι αποφασισμένος να παραμείνει στην επικράτεια ενός κράτους, θα είναι ένα δύσκολο και αγχώδες έργο. Είναι επίσης σαφές, υπό το φως όλων των παρατηρήσεων της ΕΠΒ σε διάφορες χώρες - και ιδιαίτερα από την εξέταση αρκετών αρχείων απέλασης που περιέχουν καταγγελίες για κακομεταχείριση - ότι οι επιχειρήσεις απέλασης από αέρα συνεπάγονται σαφή κίνδυνο απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης. Ο κίνδυνος αυτός υφίσταται και κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας για απέλαση και κατά τη διάρκεια της ίδιας της πτήσης. Είναι συνυφασμένος με τη χρήση του αριθμού των μεμονωμένων μέσων / μεθόδων περιορισμού και είναι ακόμα μεγαλύτερος όταν τα εν λόγω μέσα / μέθοδοι χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό.

32. Από την αρχή, θα πρέπει να υπενθυμιστεί ότι **είναι εντελώς απαράδεκτο για άτομα που υπόκεινται σε διάταγμα απέλασης να δεχθούν σωματική επίθεση σαν μορφή πειθούς για να επιβιβαστούν σε μεταφορικό μέσο ή σαν τιμωρία επειδή δεν το έκαναν**. Η ΕΠΒ καλωσορίζει το γεγονός ότι ο κανόνας αυτός αντανάκλαται σε πολλές από τις σχετικές οδηγίες στα κράτη που επισκέφθηκε. Για παράδειγμα, μερικές οδηγίες τις οποίες εξέτασε η ΕΠΒ, απαγορεύουν τη χρήση μέσων περιορισμού σχεδιασμένα να τιμωρήσουν τον αλλοδαπό για αντίσταση ή τα οποία προκαλούν περιττό πόνο.

33. Προφανώς, ένα από τα βασικά θέματα που προκύπτουν όταν εκτελείται ένα διάταγμα απέλασης είναι η χρήση βίας και μέσων περιορισμού από το προσωπικό συνοδείας. Η ΕΠΒ αναγνωρίζει ότι τέτοιου είδους προσωπικό είναι, σε ορισμένες περιπτώσεις, υποχρεωμένο να κάνει χρήση βίας και μέσων περιορισμού προκειμένου να εκτελέσει αποτελεσματικά την απέλαση. **Ωστόσο, η βία και τα μέσα περιορισμού που χρησιμοποιούνται δεν θα πρέπει να είναι μεγαλύτερα από αυτά που είναι λογικά αναγκαία**. Η ΕΠΒ καλωσορίζει το γεγονός ότι σε ορισμένες χώρες η χρήση βίας και μέσων περιορισμού κατά τη διάρκεια των διαδικασιών απέλασης επανεξετάζονται λεπτομερώς, υπό το φως των αρχών της νομιμότητας, της αναλογικότητας και της καταλληλότητας.

34. Το ζήτημα της χρήσης βίας και μέσων περιορισμού προκύπτει από τη στιγμή που ο εν λόγω κρατούμενος έχει βγει από το κελί στο οποίο κρατείται εν αναμονή της απέλασής (αν το κελί βρίσκεται στο χώρο του αεροδρομίου, σε κρατητήριο, σε φυλακή ή σε αστυνομικό σταθμό). Οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται από το προσωπικό συνοδείας για να ακινητοποιήσει το άτομο στο οποίο πρόκειται να εφαρμοστούν μέσα φυσικής συγκράτησης - όπως ατσάλινες χειροπέδες ή πλαστικές ταινίες - χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ο κρατούμενος θα έχει πλήρεις σωματικές ικανότητες και θα είναι σε θέση να αντισταθεί βίαια στις χειροπέδες. Σε περιπτώσεις που συναντάει αντίσταση, το προσωπικό συνοδείας συνήθως ακινητοποιεί τελείως τον κρατούμενο στο έδαφος, με το πρόσωπο κάτω, για να του φορέσει τις χειροπέδες. Το να κρατηθεί ένας κρατούμενος σε μια τέτοια θέση, ιδίως με το προσωπικό συνοδείας να βάζει το βάρος του σε διάφορα μέρη του σώματος (πίεση στο θώρακα, τα γόνατα στην πλάτη, ακινητοποίηση του λαιμού), όταν το εν λόγω άτομο αντιστέκεται, ενέχει τον κίνδυνο ασφυξίας θέσης².

² Βλ. ιδίως, «Ασφυξία Θέσης – Αιφνίδιος Θάνατος», Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ, Ιούνιος 1995 και εργασίες της διάσκεψης «Ασφαλέστερος Περιορισμός» που πραγματοποιήθηκε στο Λονδίνο τον Απρίλιο 2002 υπό την

Υπάρχει ένας παρόμοιος κίνδυνος όταν ένα υπό απέλαση άτομο που έχει τοποθετηθεί σε μια θέση στο αεροσκάφος, αντισταθεί και, το προσωπικό συνοδείας, με την εφαρμογή βίας, τον υποχρεώσει να σκύψει προς τα εμπρός, με το κεφάλι ανάμεσα στα γόνατα, συμπιέζοντας έτσι έντονα το θώρακα. Σε μερικές χώρες, η χρήση βίας για να αναγκαστεί το εν λόγω άτομο να διπλωθεί προς τα εμπρός με αυτόν τον τρόπο στη θέση του επιβάτη, κατά κανόνα, απαγορεύεται. Αυτή η μέθοδος ακινητοποίησης επιτρέπεται μόνο αν είναι απολύτως απαραίτητη προκειμένου να πραγματοποιηθούν συγκεκριμένες, σύντομες, εξουσιοδοτημένες ενέργειες, όπως φόρεμα, έλεγχος ή αφαίρεση χειροπέδων και μόνο για το χρονικό διάστημα που είναι απολύτως απαραίτητο για το σκοπό αυτό.

Η ΕΡΒ έχει καταστήσει σαφές ότι η χρήση βίας ή / και μέσων περιορισμού που μπορούν να προκαλέσουν ασφυξία θέσης θα πρέπει να αποφεύγεται όποτε είναι δυνατό και ότι μια τέτοια χρήση σε εξαιρετικές περιστάσεις θα πρέπει να αποτελεί αντικείμενο κατευθυντήριων γραμμών που έχουν σχεδιαστεί για να μειώσουν στο ελάχιστο τους κινδύνους για την υγεία του εν λόγω ατόμου.

35. Η ΕΠΒ σημείωσε με ενδιαφέρον τις οδηγίες που ισχύουν σε ορισμένες χώρες, σύμφωνα με τις οποίες τα μέσα περιορισμού πρέπει να αφαιρεθούν κατά τη διάρκεια της πτήσης (αμέσως μόλις ολοκληρωθεί η απογείωση). Αν κατ' εξαίρεση, τα μέσα περιορισμού έπρεπε να παραμείνουν, επειδή το υπό απέλαση άτομο συνέχισε να ενεργεί επιθετικά, στο προσωπικό συνοδείας δόθηκαν οδηγίες να καλύψει τα άκρα του αλλοδαπού με μια κουβέρτα (όπως αυτή που συνήθως προσφέρεται στους επιβάτες), έτσι ώστε να αποκρουφτεί η συγκράτηση από άλλους επιβάτες.

Από την άλλη πλευρά, οδηγίες, όπως αυτές που ακολουθούνταν μέχρι πρόσφατα σε μια από τις χώρες που επισκέφθηκε σε σχέση με τις πιο προβληματικές επιχειρήσεις απέλασης, σύμφωνα με τις οποίες τα εν λόγω άτομα υποχρεώνονταν να φορούν πάνες και εμποδιζονταν να χρησιμοποιήσουν την τουαλέτα κατά τη διάρκεια της πτήσης λόγω της υποτιθέμενης επικινδυνότητάς τους, δεν μπορεί παρά να οδηγήσουν σε μια ταπεινωτική κατάσταση.

36. Επιπλέον, προς αποφυγή των κινδύνων ασφυξίας θέσης οι οποίοι αναφέρθηκαν παραπάνω, η ΕΠΒ συστήνει συστηματικά **την απόλυτη απαγόρευση της χρήσης μέσων που μπορεί εν μέρει ή εντελώς να αποφράζουν τις αναπνευστικές οδούς (μύτη ή / και στόμα).** Σοβαρά περιστατικά που έχουν συμβεί σε διάφορες χώρες, κατά τη διάρκεια των τελευταίων δέκα ετών, κατά τη διάρκεια απελάσεων έχουν τονίσει το σημαντικό κίνδυνο για τις ζωές των εν λόγω ατόμων από τη χρήση αυτών των μεθόδων (φίμωμα του στόματος ή / και της μύτης με κολλητική ταινία, τοποθέτηση μαξιλαριού ή παραγεμισμένου γαντιού στο πρόσωπο, σπρώξιμο του προσώπου ενάντια στην πλάτη του μπροστινού καθίσματος κλπ.). Η ΕΠΒ επέστησε την προσοχή των κρατών μελών της Σύμβασης στους κινδύνους από τις μεθόδους αυτού του είδους ήδη από το 1997, στην 7^η Γενική της Έκθεση. Σημειώνει ότι αυτή η πρακτική έχει πλέον ρητά απαγορευτεί σε πολλά κράτη μέλη και **καλεί τα κράτη που δεν το έχουν ήδη πράξει να εισάγουν δεσμευτικές διατάξεις στο θέμα αυτό χωρίς περαιτέρω καθυστέρηση.**

37. Είναι σημαντικό, σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης κατά την πτήση, η διάσωση του προς απέλαση ατόμου να μην εμποδίζεται. Συνεπώς, **πρέπει να είναι δυνατό να αφαιρεθούν αμέσως οποιαδήποτε μέσα περιορισμού της ελευθερίας κίνησης του προς απέλαση ατόμου, κατόπιν εντολής του πληρώματος.**

Πρέπει να ληφθούν επίσης υπόψη οι κίνδυνοι για την υγεία που συνδέονται με το λεγόμενο «σύνδρομο της οικονομικής θέσης» στην περίπτωση των ατόμων που περιορίζονται στις θέσεις τους για μεγάλες χρονικές περιόδους³.

38. Δύο συγκεκριμένα σημεία ανησυχούσαν την ΕΠΒ μετά από επισκέψεις σε ορισμένες χώρες: το φόρεμα μάσκας από τους συνοδούς της απέλασης και η χρήση, από αυτούς, αερίων εξουδετέρωσης ή ερεθιστικών αερίων για να απομακρύνουν τους κρατούμενους από τα κελιά τους για να τους οδηγήσουν στο αεροσκάφος.

Κατά τη γνώμη της ΕΠΒ, **οι λόγοι ασφάλειας δεν μπορούν να χρησιμεύσουν ως δικαιολογία για το φόρεμα μάσκας από το προσωπικό συνοδείας κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων απέλασης.** Η πρακτική αυτή είναι ανεπιθύμητη, εφόσον θα μπορούσε να κάνει πολύ δύσκολη την εξακρίβωση του ποιος είναι υπεύθυνος σε περίπτωση ισχυρισμών για κακομεταχείριση.

Η ΕΠΒ έχει επίσης πολύ σοβαρές επιφυλάξεις για τη χρήση αερίων εξουδετέρωσης ή ερεθιστικών αερίων για τον έλεγχο μη συνεργάσιμων κρατούμενων ώστε να απομακρυνθούν από τα κελιά τους και να οδηγηθούν στο αεροσκάφος. Η χρήση τέτοιων αερίων σε πολύ περιορισμένους χώρους, όπως κελιά, συνεπάγεται προφανείς κινδύνους για την υγεία τόσο του εν λόγω κρατούμενου όσο και του προσωπικού. Το προσωπικό θα πρέπει να εκπαιδευθεί σε άλλες τεχνικές ελέγχου (για παράδειγμα, τεχνικές ελέγχου με τα χέρια ή χρήση ασπίδων) για την ακινητοποίηση ενός μη συνεργάσιμου κρατούμενου.

39. Ορισμένα περιστατικά που έχουν συμβεί κατά τη διάρκεια επιχειρήσεων απέλασης τόνισαν **τη σημασία του να επιτρέπεται σε κρατούμενους μετανάστες να υποβάλλονται σε ιατρική εξέταση πριν εφαρμοστεί η απόφαση για την απέλασή τους.** Η προφύλαξη αυτή είναι ιδιαίτερα αναγκαία όταν προβλέπεται η χρήση βίας ή / και ειδικών μέτρων.

Με τον ίδιο τρόπο, **όλα τα άτομα που έχουν αποτελέσει το αντικείμενο αποτυχημένης επιχείρησης απέλασης πρέπει να υποβληθούν σε ιατρική εξέταση αμέσως μόλις επιστρέψουν στην κράτηση** (είτε σε αστυνομικό σταθμό, φυλακή ή κρατητήριο ειδικά σχεδιασμένο για αλλοδαπούς). Με τον τρόπο αυτό θα είναι δυνατή η εξακρίβωση της κατάστασης του εν λόγω ατόμου και, αν χρειάζεται, θα δημιουργηθεί ένα πιστοποιητικό που βεβαιώνει τυχόν τραυματισμούς. Ένα τέτοιο μέτρο θα μπορούσε επίσης να προστατέψει το προσωπικό συνοδείας από αβάσιμους ισχυρισμούς.

40. Κατά τη διάρκεια πολλών επισκέψεων, η ΕΠΒ άκουσε ισχυρισμούς ότι σε κρατούμενους μετανάστες είχαν γίνει ενέσεις με φάρμακα που είχαν ηρεμιστική ή κατασταλτική δράση, με σκοπό να διασφαλιστεί ότι η απέλασή τους θα προχωρούσε απρόσκοπτα. Από την άλλη πλευρά, σημειώνεται επίσης ότι σε ορισμένες χώρες οδηγίες απαγόρευαν τη χορήγηση, ενάντια στη θέληση του εν λόγω ατόμου, ηρεμιστικών ή άλλων φαρμάκων σχεδιασμένων να τον φέρουν κάτω από έλεγχο. **Η ΕΠΒ θεωρεί ότι η χορήγηση φαρμάκων σε άτομα που υπόκεινται σε διάταγμα απέλασης πρέπει πάντα να πραγματοποιείται βάσει ιατρικής απόφασης που λαμβάνεται σε σχέση με κάθε μεμονωμένη περίπτωση.** Εκτός από σαφώς και αυστηρά καθορισμένες, εξαιρετικές περιπτώσεις, φάρμακα θα πρέπει να χορηγούνται μόνο με την ενημερωμένη συγκατάθεση του εν λόγω ατόμου.

³ Βλ. Ιδιαίτερα, «Συχνότητα και πρόληψη της ασυμπτωματικής εν τω βάθει φλεβικής θρόμβωσης σε πτήσεις μεγάλων αποστάσεων: μια τυχαίοποιημένη δοκιμή», John Scuff et al, *The Lancet*, Τόμος 357, 12 Μαΐου 2001.

41. **Των επιχειρήσεων που αφορούν την απέλαση κρατουμένων μεταναστών πρέπει να προηγούνται μέτρα για τη βοήθεια των εν λόγω ατόμων να οργανώσουν την επιστροφή τους, ιδίως όσον αφορά το οικογενειακό, εργασιακό και ψυχολογικό μέτωπο.** Είναι σημαντικό οι κρατούμενοι μετανάστες να ενημερώνονται αρκετά εκ των προτέρων για την προοπτική απέλασής τους, ώστε να μπορούν να συμβιβαστούν ψυχολογικά με την κατάσταση και να είναι σε θέση να ενημερώσουν τα άτομα που χρειάζονται να ενημερωθούν και να ανακτήσουν τα προσωπικά τους αντικείμενα. Η ΕΠΒ έχει παρατηρήσει ότι μια διαρκής απειλή βίαιης απέλασης που εκκρεμεί για τους κρατούμενους που δεν έχουν λάβει εκ των προτέρων πληροφορίες σχετικά με την ημερομηνία της απέλασής τους μπορεί να προκαλέσει μια κατάσταση άγχους που κορυφώνεται κατά τη διάρκεια της απέλασης και μπορεί συχνά να μετατραπεί σε βίαιο ταραχώδες επεισόδιο. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΠΒ σημείωσε ότι, σε ορισμένες από τις χώρες που επισκέφθηκε, υπήρχε μια ψυχοκοινωνική υπηρεσία συνδεδεμένη με τις μονάδες που είναι υπεύθυνες για τις επιχειρήσεις απέλασης, στελεχωμένη από ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς που ήταν υπεύθυνοι, ιδίως, για την προετοιμασία των κρατουμένων μεταναστών για την απέλασή τους (μέσω συνεχούς διαλόγου, επικοινωνίας με την οικογένεια στη χώρα προορισμού κλπ.). Περιττό να ειπωθεί ότι, **η ΕΠΒ καλωσορίζει τις πρωτοβουλίες αυτές και καλεί τα κράτη που δεν το έχουν ήδη πράξει να δημιουργήσουν τέτοιες υπηρεσίες.**

42. Η ορθή διεξαγωγή των επιχειρήσεων απέλασης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα του προσωπικού στο οποίο έχουν ανατεθεί τα καθήκοντα συνοδείας. Προφανώς, **το προσωπικό συνοδείας θα πρέπει να επιλέγεται με μέγιστη προσοχή και να λαμβάνει κατάλληλη, ειδική εκπαίδευση σχεδιασμένη να μειώσει τον κίνδυνο της κακομεταχείρισης στο ελάχιστο.** Αυτό πολύ συχνά δεν ίσχυε στα κράτη Μέρη που επισκέφθηκε η Επιτροπή. Σε ορισμένες χώρες, ωστόσο, ειδική εκπαίδευση είχε οργανωθεί (μέθοδοι και μέσα συγκράτησης, διαχείριση άγχους και συγκρούσεων κλπ.). Επιπλέον, ορισμένες στρατηγικές διαχείρισης είχαν μια ευεργετική επίδραση: την ανάθεση των καθηκόντων συνοδείας σε προσωπικό που προσφέρθηκε εθελοντικά, σε συνδυασμό με υποχρεωτική εναλλαγή (προκειμένου να αποφευχθεί το σύνδρομο επαγγελματικής εξάντλησης και οι κίνδυνοι που σχετίζονται με τη ρουτίνα και για να διασφαλιστεί ότι το εν λόγω προσωπικό κρατούσε μια ορισμένη συναισθηματική απόσταση από τις επιχειρησιακές δραστηριότητες στις οποίες συμμετείχε), καθώς και την παροχή, κατόπιν αιτήσεως, εξειδικευμένης ψυχολογικής υποστήριξης για το προσωπικό.

43. **Η σημασία της καθιέρωσης εσωτερικών και εξωτερικών συστημάτων παρακολούθησης σε έναν τόσο ευαίσθητο τομέα, όπως επιχειρήσεις απέλασης από αέρα δεν μπορεί να τονιστεί αρκετά.** Η ΕΠΒ παρατήρησε ότι σε πολλές χώρες, ειδικά συστήματα παρακολούθησης είχαν, δυστυχώς, εισαχθεί μόνο μετά από ιδιαίτερα σοβαρά περιστατικά, όπως ο θάνατος των υπό απέλαση ατόμων.

44. **Οι επιχειρήσεις απέλασης πρέπει να είναι προσεκτικά τεκμηριωμένες.** Η δημιουργία ενός πλήρους φακέλου και ενός αρχείου απέλασης, που πρέπει να τηρείται για όλες τις επιχειρήσεις που πραγματοποιούνται από τις εν λόγω μονάδες, αποτελεί βασική προϋπόθεση. Θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στις πληροφορίες για αποτυχημένες προσπάθειες απέλασης και, ειδικότερα, οι λόγοι εγκατάλειψης μιας επιχειρήσεως απέλασης (απόφαση που πάρθηκε από την ομάδα συνοδείας βάσει εντολών της διοίκησης, άρνηση εκ μέρους του κυβερνήτη του αεροσκάφους, βίαιη αντίσταση από πλευράς ατόμου υπό απέλαση, αίτηση για άσυλο κλπ.) θα πρέπει να καταγράφονται συστηματικά. Οι πληροφορίες που καταγράφονται θα πρέπει να καλύπτουν κάθε περιστατικό και κάθε χρήση μέσων περιορισμού (χειροπέδες, χειροπέδες αστραγάλων, χειροπέδες γονάτων, χρήση τεχνικών αυτοάμυνας, μεταφορά το υπό απέλαση ατόμου στο αεροσκάφος κλπ.).

Άλλα μέσα, για παράδειγμα οπτικοακουστικά, μπορούν επίσης να προβλεφθούν και χρησιμοποιούνται σε ορισμένες από τις χώρες που έγινε επίσκεψη, ιδίως για απελάσεις που αναμένεται να είναι προβληματικές. Επιπλέον, κάμερες παρακολούθησης θα μπορούσαν να εγκατασταθούν σε διάφορες περιοχές (διάδρομοι που παρέχουν πρόσβαση στα κελιά, διαδρομή που ακολουθούν οι συνοδοί και το υπό απέλαση άτομο στο όχημα που χρησιμοποιείται για τη μεταφορά στο αεροσκάφος κλπ.).

45. Είναι επίσης ωφέλιμο αν κάθε πράξη απέλασης, όπου αναμένονται δυσκολίες παρακολουθείται από έναν διευθυντή από την αρμόδια μονάδα, ο οποίος είναι σε θέση να διακόψει την επιχείρηση ανά πάσα στιγμή. Σε ορισμένες από τις χώρες που επισκέφθηκε, η ΕΠΒ διαπίστωσε ότι υπήρχαν επιτόπιοι έλεγχοι, τόσο κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας για την απέλαση και κατά τη διάρκεια της επιβίβασης, από τα μέλη των εσωτερικών εποπτικών οργάνων της αστυνομίας. Επιπλέον, σε έναν ομολογουμένως περιορισμένο αριθμό περιπτώσεων, τα μέλη των εποπτικών οργάνων επιβιβάστηκαν σε αεροσκάφος ανώνυμα και έτσι παρακολούθησαν το υπό απέλαση άτομο και τη συνοδεία μέχρι την άφιξη στον τόπο προορισμού. Η ΕΠΒ δεν μπορεί παρά να καλωσορίσει αυτές τις πρωτοβουλίες, που είναι πάρα πολύ σπάνιες επί του παρόντος στην Ευρώπη.

Επιπλέον, η ΕΠΒ επιθυμεί να τονίσει το ρόλο που παίζουν εξωτερικές εποπτικές (περιλαμβανομένης της δικαστικής) αρχές, είτε εθνικές είτε διεθνείς, για την πρόληψη της κακομεταχείρισης κατά τη διάρκεια επιχειρήσεων απέλασης. Οι αρχές αυτές θα πρέπει να παρακολουθούν από κοντά όλες τις εξελίξεις στο θέμα αυτό, ιδίως όσον αφορά τη χρήση βίας και μέσων περιορισμού και την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ατόμων που απελαύνονται από αέρα.